

Metodika využití online sbírek ve výuce dějepisu

Materiál pro pedagogy věnovaný možnostem práce
s internetovými publikacemi sbírek 20. století

Ve sbírkových fondech muzeí a galerií v České republice je deponováno na 65 milionů sbírkových předmětů. Expozice, výstavy, publikace a další formy klasické muzejní prezentace zpřístupňují veřejnosti jen jejich velmi malou část. Virtuální prostředí však možnosti muzejní prezentace rozšiřuje dříve netušenými směry. Online sbírky muzeí, galerií a dalších institucí, využívající digitalizovaný kulturní obsah, se pro muzea stávají prostředkem nových možností komunikace s veřejností a rozšíření možností zpřístupnění kulturního dědictví, jehož významná část byla dosud skryta v depozitářích a přístupná pouze badatelům a specializovaným pracovníkům. Online prezentace sbírek přináší také nové výzvy v oblasti spolupráce muzeí a vzdělávacích institucí a využití digitalizovaného obsahu ve formálním i neformálním vzdělávání.

Online sbírky v procesu vzdělávání

Sbírkový předmět jako autentický nositel informace o minulosti, zasazené do určitého kontextu, je jedinečným svědkem doby, který přibližuje žákům, studentům a zájemcům z řad veřejnosti dobu minulou a „zpřítomňuje“ vzdálené dějiny přímým kontaktem s historií. Práce s digitálními sbírkami podporuje kritické myšlení a pozitivní vztah k historii a vzdělávání, a to s využitím samostatných badatelských aktivit, umožněním aktivního bádání a objevování nových souvislostí. Stále se rozšiřující možnosti informačních a komunikačních technologií podporují zacílení na různé cílové skupiny a přizpůsobení se jejich potřebám. Díky mezinárodním projektům v oblasti zpřístupnění digitalizovaného obsahu se tyto aktivity neomezují jen na konkrétní regiony, nýbrž umožňují nahlížet historii z globálního úhlu pohledu.

Typy informačních zdrojů pracujících se sbírkami

Na internetu se můžeme setkat s různými typy zdrojů, které pracují s digitalizovaným obsahem muzeí, galerií a dalších pamětových institucí. Řada zdrojů obsahuje i doplňkové metodické materiály poskytující pedagogům informace, jak využít digitalizovaný obsah přímo v hodině nebo pro přípravu jejich vlastních multimediálních vzdělávacích pomůcek. Multimediální zdroje pracují s obrázky, textovými informacemi, ale také s audiovizuálními záznamy.

I. Sbírky muzeí online

Jde o zpřístupnění celku nebo části digitalizovaného kulturního obsahu konkrétního muzea online. Sbírkové předměty jsou zveřejněny se základními informacemi, které zahrnují nejčastěji název předmětu, autora předmětu v případě uměleckého díla, materiál či použitou techniku, rozměry předmětu, dataci, lokalitu původu, inventurní číslo. Stále častěji jsou pak předměty opatřovány i stručným popisem, případně odkazem na související předměty. Online sbírky umožňují vyhledávání v rámci zveřejněného souboru předmětů na základě jména autora, názvu předmětu, typu materiálu, sbírky, techniky, datace atd.

Vybrané příklady:

- Sbírky Východočeského muzea v Pardubicích online (<http://www.vcm-sbirky.cz>)
- Sbírky online Galerie hlavního města Prahy (<http://www.ghmp.cz/online-sbirky/>)
- Online katalog sbírek Židovského muzea v Praze (<http://collections.jewishmuseum.cz/>)

II. Portály zpřístupnění digitalizovaného obsahu

Portály poskytují přístup k digitalizovaným sbírkám participujících muzeí, galerií a dalších paměťových institucí. Umožňují prohlížení digitalizovaného obsahu těchto institucí na jedné stránce, podporují tak širší badatelské využití informací, rozšiřují možnosti hledání souvislostí, nacházení nových poznatků a globální pohled na historii a kulturu. Realizovány jsou na základě teritoriálního či tematického hlediska.

Vybrané příklady:

- Evropská digitální knihovna Europeana (<http://www.europeana.eu>)
- Portál eSbírky.cz (<http://www.esbirky.cz>)

III. Virtuální výstavy

Virtuální výstava prezentuje specifický výběr sbírkových předmětů, doplněný o textové informace a komentáře. Tyto informace umožňují hlubší práci s předmětem, seznámení se s ním, zasazení předmětu do příslušného kontextu, porovnávání, objevování nových souvislostí, učení. Virtuální výstava stejně jako výstava tradiční seznamuje návštěvníka s konkrétním tématem, historickým obdobím či např. společenským fenoménem, a to s využitím digitalizovaných sbírkových předmětů ze sbírek jedné či více institucí.

Vybrané příklady:

- Europeana Exhibitions (<http://exhibitions.europeana.eu>)
- Virtuální výstavy United States Holocaust Memorial Museum (<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online>)

IV. Specializované projekty pracující se zdroji pro výuku dějepisu

Informační zdroje předpřipravené pro případnou výuku na základních a středních školách pracují s multimediálními zdroji. Ty jsou předem vytříděny podle jejich relevance pro příslušný obor vzdělávání, dále mohou být tříděny dle datace, místa původu, typu materiálu, seřazovány do časové osy, využity ve virtuálních výstavách. V případě výuky dějepisu obsahují tyto zdroje zejména dobové fotografie a pohlednice, noviny a časopisy, archiválie, fotografie 3D předmětů, autentická svědectví pamětníků, audio a video záznamy či hudební nahrávky. Filtrace podle jednotlivých kritérií umožňuje kritickou práci s předměty, vyhledávání, online práci s doplňkovými zdroji, samostatnou práci s digitalizovaným dědictvím v podobě tvorby virtuálních výstav a vlastních sbírek, a má tak potenciál proměnit teorii v praxi a vlastní objevování. Cílem těchto projektů je přispívat k inovacím ve výuce a s využitím možností nových technologií podporovat kritické myšlení žáků a studentů.

Vybrané příklady:

- eSbírky 20. století (<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>)
- Webová antologie zvuku 20. století (<http://dvacatestoleti.eu/antologie-zvuku/>)
- Historiana. Your portal to past (<http://historiana.eu/>)

V. Tematické projekty využitelné ve výuce

Mezi informačními zdroji dostupnými na internetu je také řada výstupů projektů paměťových a vědecko-výzkumných organizací, které s využitím sbírkových předmětů zpřístupňují veřejnosti konkrétní témata či období z dějin 20. století. Řada těchto projektů je zaměřena přímo na žáky a studenty nebo je využitelná i ve výuce na ZŠ či SŠ.

Vybrané příklady:

- Školákem v protektorátu (<http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz>)
- Jan Palach (<http://janpalach.cz/>)

VI. Mobilní aplikace, virtuální prohlídky, hry

Digitalizovaný obsah muzeí je využíván také v nejrůznějších mobilních aplikacích realizovaných muzei, virtuálních prohlídkách, kde je propojeno virtuální prostředí (simulované 3D modelací nebo realizované panoramatickými fotografiemi) s využitím digitalizovaného obsahu.

Vybrané příklady:

- Online expozice Národního památníku na Vítkově (<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu>)
- Lágr u mrtvé trati (<http://gulag.cz/cs/lagr-u-mrtve-trati>)

Internetové zdroje, využitelné ve výuce

Komplexní projekty

eSbírky.cz

Portál eSbírky.cz prezentuje sbírky českých muzeí, galerií a dalších paměťových institucí. Jedním z jeho základních cílů je zprostředkování snadného přístupu ke kulturnímu dědictví široké veřejnosti. Portál umožňuje návštěvníkům prohlížet digitalizované sbírkové předměty z participujících paměťových institucí na jednom místě, podle různých kritérií. Nabízí vyhledávání podle instituce, druhu sbírky, materiálu, data a místa původu. Vedle fotografií 3D předmětů zpřístupňuje portál eSbírky.cz například také audiozáznamy.

<http://www.esbirky.cz>

TIP: Zveřejněn je zvukový archiv Rádía Svobodná Evropa, v jehož rámci je možno vyslechnout projevy politiků při příležitosti významných událostí či záznamy vysílání Rádía Svobodná Evropa.

eSbírky 20. století

Portál zpřístupňuje výběr z digitalizovaných sbírek českých muzeí a galerií, vztahujících se k dějinám dvacátého století. Obsahuje obrazový i zvukový materiál včetně dobových rozhlasových záznamů. Vyhledávání na základě místa původu předmětu, typu předmětu, data či fulltextové vyhledávání umožňuje žákům a studentům aktivní práci s předměty se zdůrazněním časového či regionálního hlediska.

Klíčová slova: 20. století, rok 1918, rok 1938, rok 1948, rok 1968, rok 1989

<http://dvacatestoleti.eu/esbirky>

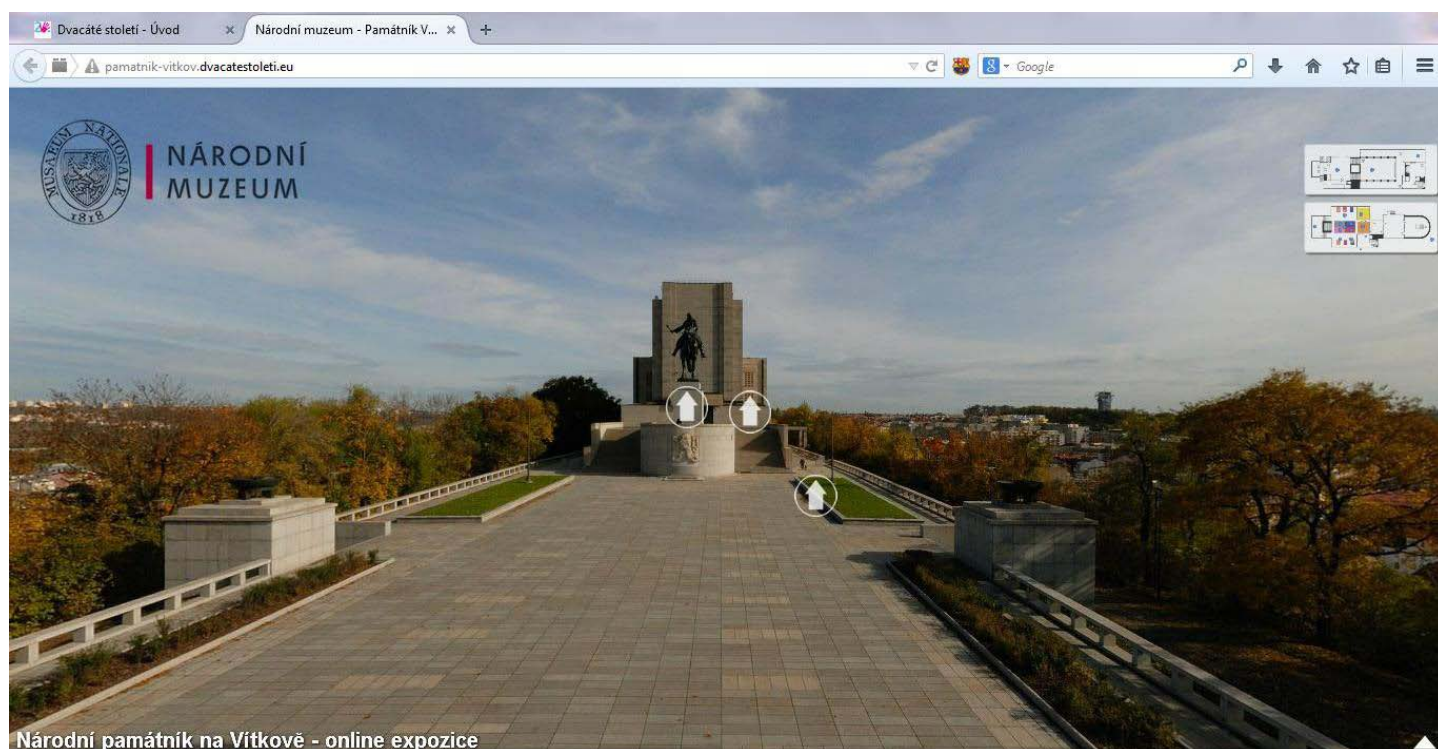
TIP: Vytvořte s žáky vlastní virtuální výstavu s předměty z eSbírek 20. století a doplňte ji digitalizovanými předměty shromážděnými přímo žáky.

Křížovatky české a československé státnosti

Online expozice umožňuje virtuální prohlídku prostor Národního památníku na Vítkově, který byl postaven v rozmezí let 1928 - 1938 k počtě československých legionářů. V architektonicky zajímavých prostorách je instalována expozice Křížovatky české a československé státnosti, která zachycuje významné zlomy v dějinách 20. století. Virtuální prohlídka nabízí fotografie, videa a zvukové záznamy seřazené podle jednotlivých klíčových roků.

Klíčová slova: 20. století, rok 1918, rok 1938, rok 1948, rok 1968, rok 1989, Národní památník na Vítkově, českoslovenští legionáři, vznik Československa, Protektorát Čechy a Morava, 2. světová válka, únor 1948, Pražské jaro, pád komunismu

<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Obr. 1: Úvodní strana online expozice Křížovatky české a československé státnosti v Národním památníku na Vítkově.
Zdroj: <http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

My jsme to nevzdali. Příběhy 20. století

My jsme to nevzdali je webová aplikace neziskové organizace Post Bellum podporující výuku moderních dějin. Pracuje s orální historií, audiovizuálními prostředky, digitalizovanými fotografiemi i komiksem. Zabývá se obdobím od roku 1938 po Sametovou revoluci.

Klíčová slova: 20. století, 2. světová válka, komunismus, Pražské jaro, normalizace, Sametová revoluce

<http://www.myjsmetonevzdali.cz>

TIP: Stáhnout si můžete i pracovní listy a metodické materiály pro práci s webovou aplikací.

Webová antologie zvuku 20. století

Webová antologie zvuku 20. století obsahuje hudbu, zvuky i mluvené slovo. Pro účely výuky dějin 20. století poskytuje originální archivní nahrávky vztahující se ke klíčovým rokům českých a československých moderních dějin, tedy k letům 1918, 1938, 1948, 1968 a 1989. Zvukové záznamy reflektující dobu svého vzniku představují 20. století napříč společenským spektrem – od reprezentativních skladeb typu státní hymny až po kritiku státní moci pomocí protestsongů, od oficiálních projevů předních politiků po vzpomínky příslušníků subkultur stojících na okraji společnosti.

Klíčová slova: hudba, zvuk, 20. století, rok 1918, rok 1938, rok 1948, rok 1968, rok 1989, underground, subkultury

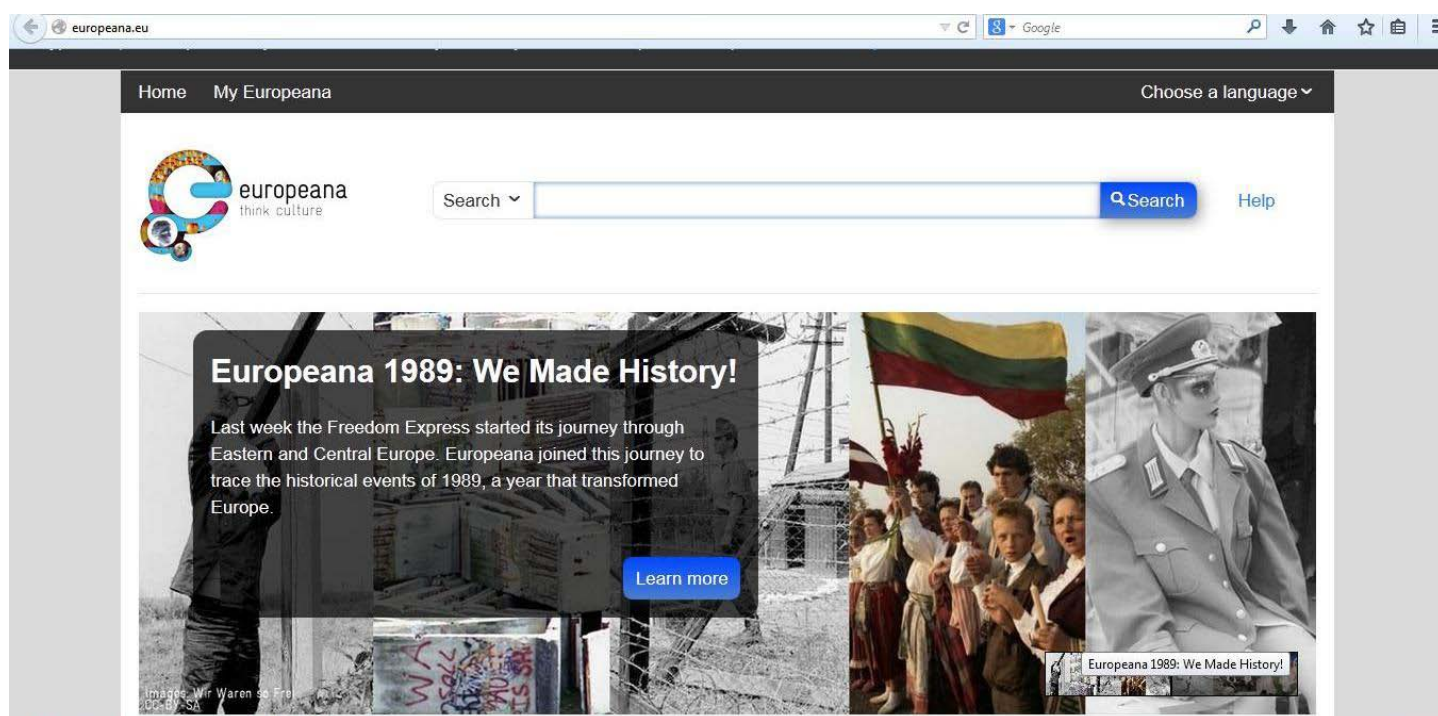
<http://dvacatestoleti.eu/antologie-zvuku/>

TIP: Poslechněte si ukázky z počátků vysílání Československého rozhlasu nebo skladbu Lidice od Bohuslava Martinů.

Evropská digitální knihovna Europeana

Portál, prezentující digitalizovaný obsah evropských muzeí, knihoven, archivů a audiovizuálních sbírek, zpřístupňuje více než 30 milionů sbírkových předmětů – fotografií, textů, audio, video a 3D předmětů. Europeana umožňuje vyhledávání podle země původu, datace, typu sbírky, ale také podle názvu poskytovatele obsahu či jazyku doprovodných informací.

<http://www.europeana.eu>

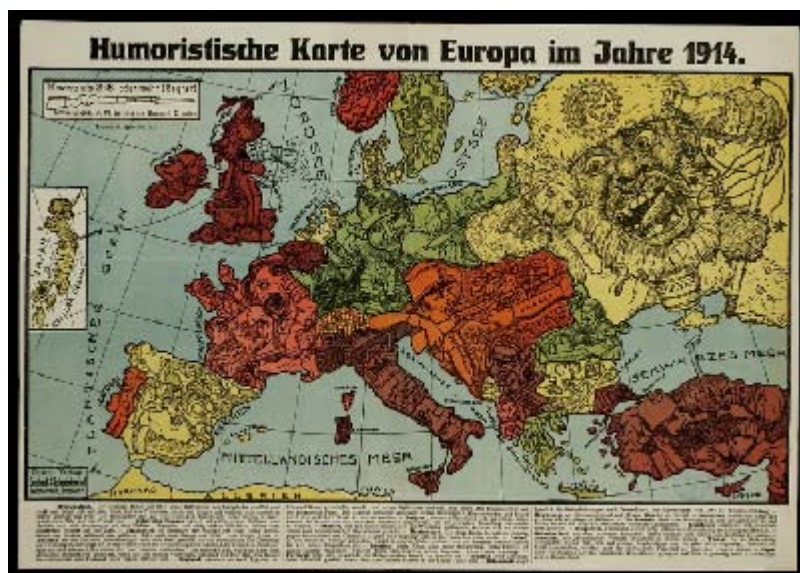
Obr. 2: Náhled homepage Europeany s polem pro vyhledávání. Zdroj: <http://www.europeana.eu>

Historiana. Your portal to past

Online vzdělávací multimediální nástroj, který nabízí studentům různé možnosti práce s informačními zdroji a historickými prameny. Autoři *Historiany* si kládou za cíl vytvořit alternativu učebnici evropských dějin, přičemž se zaměřují na nejrůznější okamžiky dějin evropských národů, které utvářely Evropu od jejích počátků až do moderní doby, přičemž témata nejsou omezena teritoriálně, ale jsou nahlížena z přeshraničního hlediska.

Klíčová slova: studená válka, boj za ženská práva, vyhnání sudetských Němců

<http://historiana.eu>

Obr. 3: Humoristická mapa Evropy z roku 1914. Amsterdam University Library.
Zdroj: <http://historiana.eu/sources/show/humoris>

Sbírky online Galerie hlavního města Prahy

Vedle publikované sbírky online Galerie hlavního města Prahy, představující umělecká díla z období 19., 20. a 21. století, je zpřístupněn také online katalog veřejné plastiky na území hlavního města Prahy s fotografiemi, uvedením datace, autora, materiálu, rozměrů a doplněním základního popisu. Katalog obsahuje mezi více než 200 exempláři z období od počátku 17. století do dnešních dnů také pomníky a plastiky realizované ve 20. století.

klíčová slova: umění 20. století, pomníky, památníky, umění ve veřejném prostoru

<http://www.ghmp.cz/online-sbirky/>

<http://www.ghmp.cz/online-verejna-plastika/>

Obr. 4: Legionářský pomník Praha svým vítězným synům z roku 1932 od Josefa Mařatky. Zdroj: <http://www.ghmp.cz/online-sbirky/detail/12718/>

The Price of Freedom: Americans at War

Virtuální výstava amerického Smithsonian Institution s názvem The Price of Freedom: Americans at War představuje americkou vojenskou historii od roku 1775 až po současnost. Výstava je koncipována jako interaktivní časová osa umožňující výběr určitého časového období. Samotné prezentace jednotlivých období obsahují videa, dobové fotografie i popisy historických událostí. Aplikace umožňuje i vyhledávání v rozsáhlé stejnojmenné sbírce Smithsonian Institution.

Klíčová slova: americká vojenská historie, válečné konflikty

<http://amhistory.si.edu/militaryhistory/>

Obr. 5: Ukázka z online katalogu sbírky The Price of Freedom: Americans at War – náborový plakát z období 2. světové války.

Zdroj: <http://amhistory.si.edu/militaryhistory/collection/object.asp?ID=548&back=1>

Retronaut

Webová stránka zpřístupňující desetitisíce dobových fotografií z nejrůznějších zdrojů. Fotografie, řazené do skupin podle data pořízení, zachycují nejen dobové události, ale také například dobovou techniku, módu, design atd.

Klíčová slova: 20. století, každodennost

<http://www.retronaut.com/>

TIP: Vyhledávejte podle jednotlivých dekád minulého století nebo podle témat, mezi nimiž je vedle politiky, vědy a kultury například i móda.

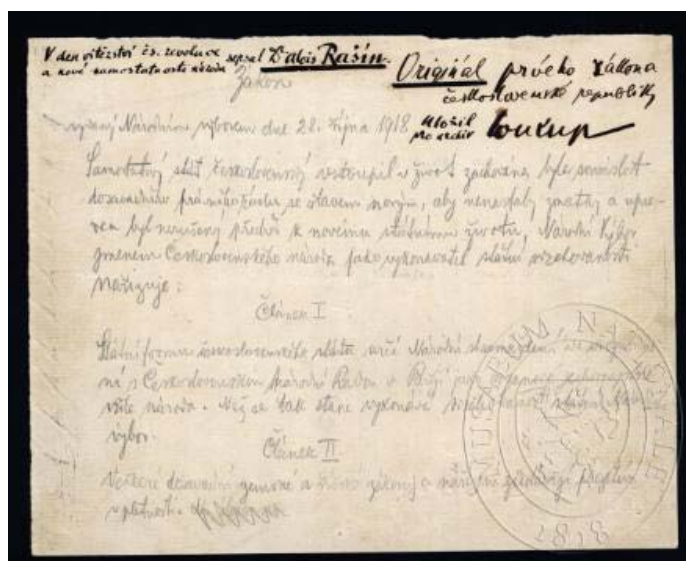
Zdroje k roku 1918

eSbírky 20. století

Vzdělávací platforma obsahující výběr z digitalizovaných sbírek vztahujících se k dějinám dvacátého století. Blíže viz Komplexní projekty. K roku 1918 obsahují eSbírky 20. století např. digitalizovaný první zákon ČSR, ukázky státovek a prvních československých bankovek či posmrtné masky významných prvorepublikových politiků a řadu dalších předmětů.

Klíčová slova: rok 1918, vznik Československa, T. G. Masaryk

<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

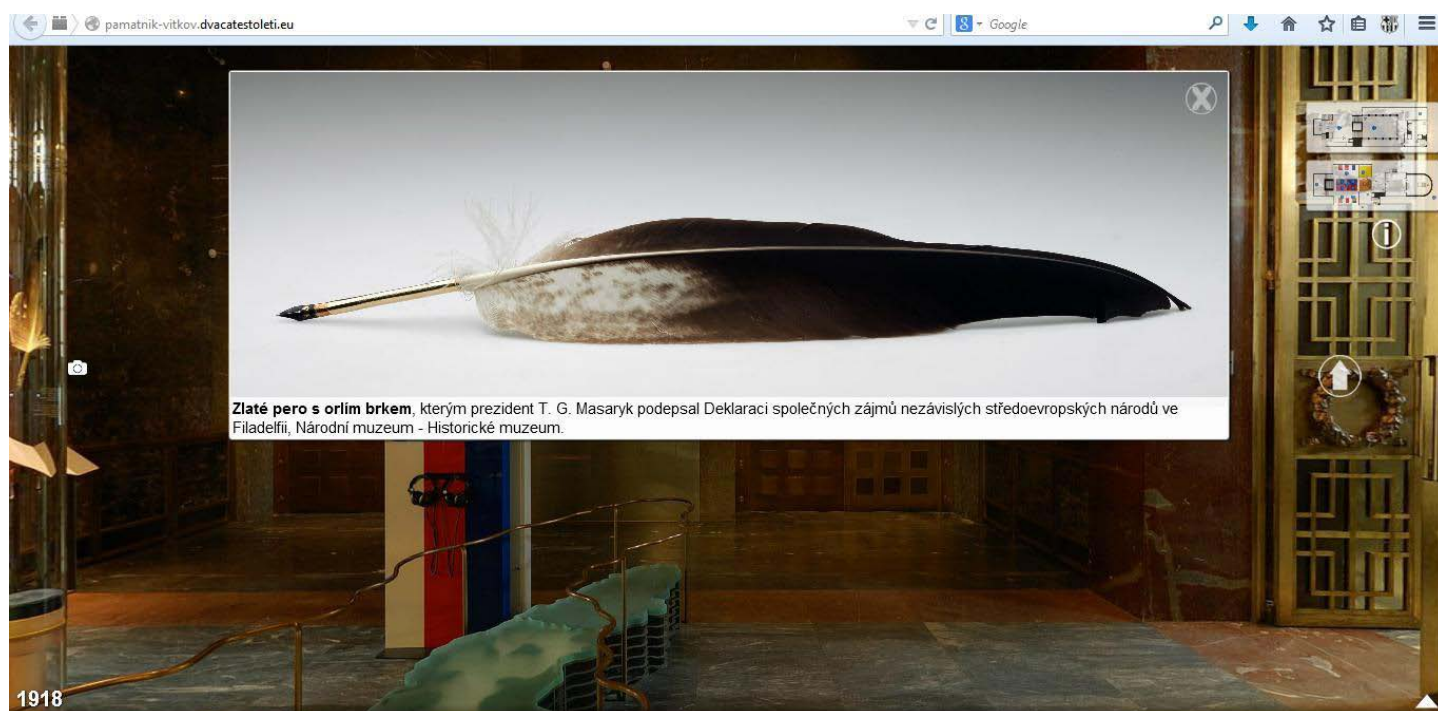
Obr. 6: Rukopisný koncept prvního zákona Československé republiky ze dne 28. října 1918 s prohlášením naší státní samostatnosti, sepsaný Aloisem Rašínem. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=76728&series=34cd5c6998854c78cf33c>

Křižovatky české a československé státnosti

Viz komplexní projekty. K roku 1918 je možno virtuálně navštívit část expozice věnovanou vzniku Československa a prohlédnout si např. Masarykovo zlaté pero či poštovní známky Československé pošty. Virtuálně navštívit můžete také Kapli padlých, vybudovanou k počtě legionářů a vyzdobenou mozaikami od Maxe Švabinského.

Klíčová slova: rok 1918, Národní památník na Vítkově, českoslovenští legionáři, vznik Československa, T. G. Masaryk

<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Obr. 7: Zlaté pero s orlím brkem, kterým byla podepsána Deklarace společných zájmů nezávislých středoevropských národů. Národní muzeum.
Zdroj: <http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Europeana 1914-1918

V rámci tzv. sběrových akcí se Europeana zaměřuje na úzkou spolupráci s uživateli portálu a podporuje i prohlubování vědomostí v oblasti tzv. neoficiálních dějin s důrazem na konkrétní lidské osudy. Díky projektu Europeana 1914-1918 mohou žáci prohlížet digitalizované předměty, jež ke zveřejnění zaslala veřejnost. Tyto předměty tak prezentují neoficiální dějiny, zdůrazňují konkrétní lidské osudy, čímž přibližují historii pohledem běžného člověka a vybízejí k zamyšlení nad vlastní rodinnou historií.

Klíčová slova: 1. světová válka, ženská otázka, váleční zajatci

<http://europeana1914-1918.eu/en>

TIP: Prohlízejte tisíce dokumentů vztahujících se k období první světové války. Vybírat můžete z následujících kategorií: dopisy, deníky, fotografie, oficiální dokumenty, pohlednice, audiovizuální záznamy. Vložit můžete i příběh své vlastní rodiny.

Sbírky Východočeského muzea v Pardubicích online

V sekci digitální katalog sbírek zpřístupňuje Východočeské muzeum v Pardubicích ukázky ze sbírek dobových pohlednic a fotografií. Zveřejněný fotoarchiv prezentuje proměny města Pardubice od 80. let 19. století do 30. let 20. století a proměny lázeňského města Bohdaneč. Zpřístupněny jsou také dobové pohlednice Pardubic.

Klíčová slova: regionální historie, Pardubice, Pardubicko, dobové pohlednice, Bohdaneč

<http://www.vcm-sbirky.cz>

Obr. 8: Pardubice: Staré nádraží, pohled na kolejíště. Pohlednice z roku 1918. Východočeské muzeum v Pardubicích.
Zdroj: <http://www.vcm-sbirky.cz/?level=picture&id=2142>

World War One

Projekt Britské knihovny čerpající z více než 500 zdrojů napříč Evropou. Projekt přináší pohled na klíčová témata z období první světové války. Témata prezentuje prostřednictvím článků, ale také sbírkových předmětů.

Klíčová slova: 1. světová válka, propaganda, život vojáků a civilistů

<http://www.bl.uk/world-war-one>

TIP: Téma „Life as a soldier“ představuje prostřednictvím článků a digitalizovaných dokumentů nejrůznější aspekty života vojáků v období první světové války. Zaměřuje se mimo jiné na výcvik, každodenní život, víru či zdravotnictví.

Zdroje k roku 1938

eSbírky 20. století

Vzdělávací platforma obsahující výběr z digitalizovaných sbírek vztahujících se k dějinám dvacátého století. Blíže viz Komplexní projekty. K roku 1938 obsahuje např. dobové fotografie, mapu Československa k 11. 11. 1938 a další předměty.

Klíčová slova: Mnichovská dohoda, holocaust, 2. světová válka, osvobození

<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

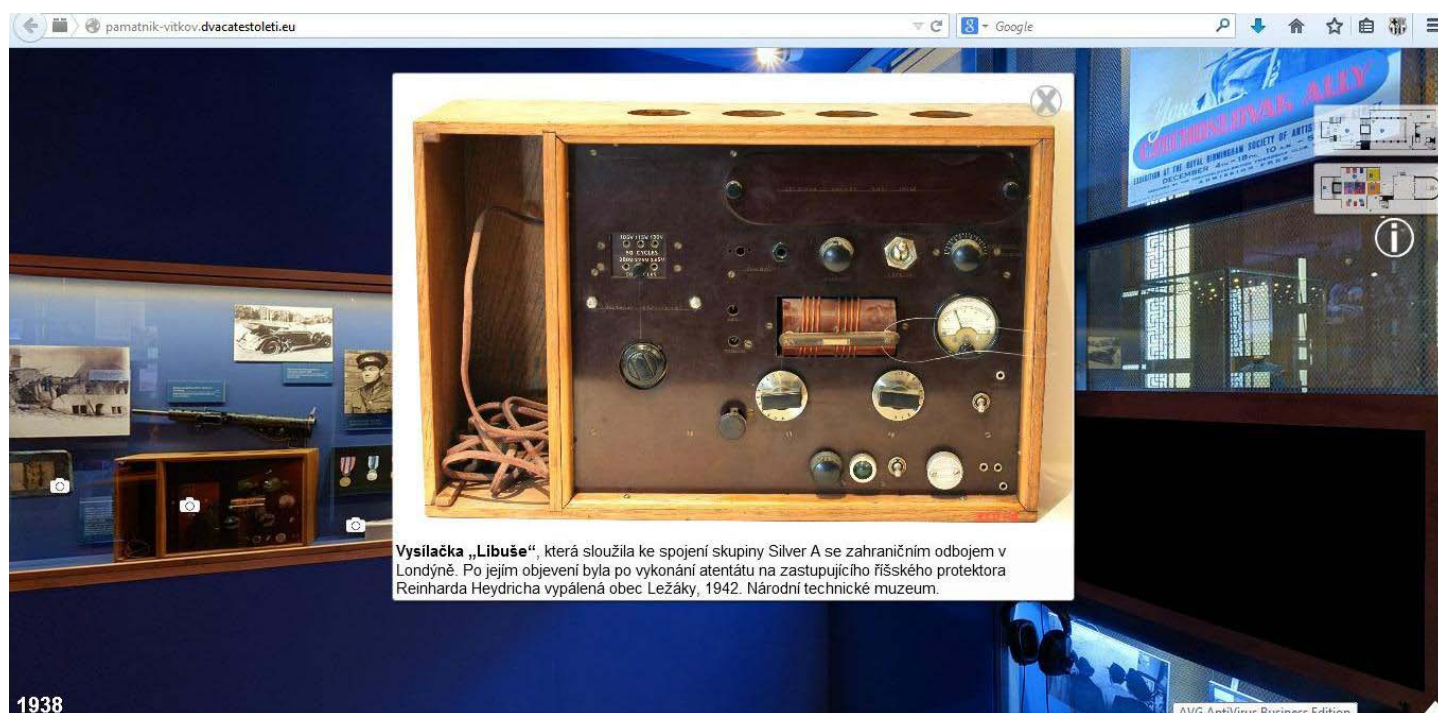
Obr. 9: Mapa Československa k 11. 11. 1938. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=124647&series=da0afb46f981745f0235a6>

Křižovatky české a československé státnosti

Viz komplexní projekty. K roku 1938 a událostem následujícím je možno navštívit příslušnou část expozice a zhlédnout např. text Mnichovské dohody, dobové záběry z mobilizace, osobní předměty parašutistů, kteří provedli atentát na Heydricha, ale také vysílačku Libuši, která sloužila ke spojení skupiny Silver A se zahraničním odbojem v Londýně.

Klíčová slova: Mnichovská dohoda, holocaust, 2. světová válka, osvobození, Heydrichiáda, Národní památník na Vítkově

<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Vysílačka „Libuše“, která sloužila ke spojení skupiny Silver A se zahraničním odbojem v Londýně. Po jejím objevení byla po vykonání atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha vypálena obec Ležáky, 1942. Národní technické muzeum.

Obr. 10: Vysílačka Libuše, používaná skupinou Silver A ke spojení se zahraničním odbojem v Londýně. Národní technické muzeum. Zdroj: <http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

My jsme to nevzdali. Příběhy 20. století

Viz komplexní projekty. Tématy vztahujícími se k roku 1938 jsou Mnichovská dohoda, Život v protektorátu, Zahraněční odboj, Heydrichiáda, Holocaust, Osvobození Československa, Odsun Němců a další.

Klíčová slova: Mnichovská dohoda, holocaust, 2. světová válka, osvobození

<http://www.myjsmetonevzdali.cz>

Obr. 11: Noviny informující o mnichovském diktátu. Zdroj: <http://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/konec-ceskoslovenska-a-druha-svetova-valka/mnichovska-dohoda>

Online katalog sbírek Židovského muzea v Praze

V online katalogu je zveřejněna část bohatých sbírek Židovského muzea v Praze. Katalog zveřejňuje např. digitalizovanou sbírku Terežín a v jejím rámci řadu dokumentů židovské „samosprávy“. Doprovodná virtuální výstava Terežín představuje ve stručnosti nejrozličnější aspekty života v terežínském ghettu. Je možno si prohlédnout např. předvolání do transportu, ukázky umělecké tvorby terežínských dětí, ghettopeníze, dobové fotografie a další.

Klíčová slova: holocaust, 2. světová válka, Židé, ghetto, Terežín

<http://collections.jewishmuseum.cz/>

Obr. 12: Ghettopeníze z Terežína. Židovské muzeum v Praze. Zdroj: http://collections.jewishmuseum.cz/index.php/simpleGallery/Show/displaySet/set_id/24

Projekt neZnámi

Fotografie v archivu Židovského muzea v Praze zachycují členy a zaměstnance Židovské obce v Praze, jejichž identita je často neznámá. Autoři projektu vyzvali veřejnost, aby pomohla odkrýt identitu zobrazovaných osob.

<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czidentifikace.php>

Obr. 13: Neznámá. Židovské muzeum v Praze. Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz/cz/czidentifikace.php>

Školákem v protektorátu

Vzdělávací projekt Památníku Terezín Školákem v Protektorátu přibližuje žákům a studentům realitu života v protektorátu Čechy a Morava, a to na prostředí, které je této generaci nejbližší, na prostředí školním. Projekt pracuje s orální historií, dobovými dokumenty, digitalizovaným dobovým tiskem, fotografiemi a sbírkovými předměty.

Klíčová slova: protektorát, holocaust, 2. světová válka, život dětí

<http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz>

TIP: Prohlédněte si dokumenty vztahující se k atentátu na říšského protektora R. Heydricha. Poslechnout si můžete i záznam vysílání protektorátního rozhlasu.

United States Holocaust Memorial Museum

Virtuální výstavy amerického muzea holokaustu ve Washingtonu jsou rozděleny do několika skupin, např. odboj, děti, antisemitismus, koncentrační tábory a další. Výstavy jsou pojaty jako multimediální prezentace témat. Obsahují textové informace, fotografie, komentáře, videa, mapy a jiné interaktivní prvky.

Klíčová slova: holocaust, 2. světová válka, americké válečné dějiny

<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online>

TIP: V katalogu United States Holocaust Memorial Museum můžete vyhledávat v desetitisících dobových fotografiích, archivních dokumentů, audiovizuálních záznamů, fotografií předmětů.

Virtualne muzeum powstania warszawskiego

Virtuální muzeum Muzea varšavského povstání v polské Varšavě představuje chronologicky historické události před, během a po povstání v roce 1944, které bylo často nazýváno „bitvou o Varšavu“. Virtuální muzeum je koncipováno jako multimediální prezentace obsahující videa, komentáře, vizualizace reálné expozice, interaktivní popisy exponátů a mnoho dalších dodatečných informací, včetně fotografií vystavených exponátů.

Klíčová slova: 2. světová válka, německá okupace, varšavské povstání, rok 1944

<http://1944.wp.pl>

Obr. 14: Náhled stránky Virtuální muzeum Muzea varšavského povstání. Zdroj: <http://1944.wp.pl>

Zdroje k roku 1948

eSbírky 20. století

Viz komplexní projekty. K roku 1948 obsahuje např. předvolební leták Komunistické strany Československa nebo pamětní odznak vězňů koncentračního tábora.

<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

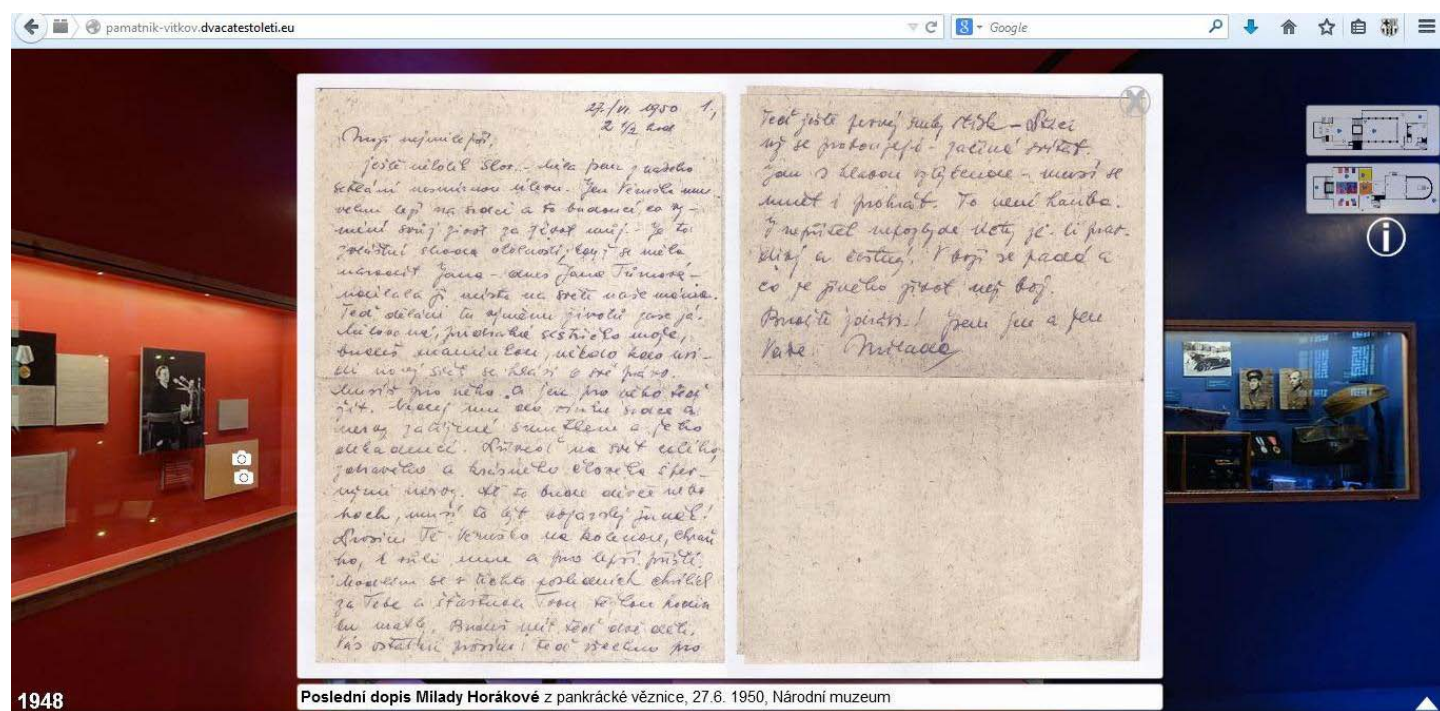
Křižovatky české a československé státnosti

Viz komplexní projekty. K roku 1948 je možno virtuálně navštívit část expozice věnovanou obnovení Československa v roce 1945, komunistickému převratu o tři roky později a následujícímu období.

Klíčová slova: osvobození, komunismus, únor 1948

<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Obr. 15: Odznak bývalých vězňů koncentračního tábora. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=3723064&series=410b5dc448524d54a0a306>

Obr. 16: Poslední dopis Milady Horákové z pankrácké věznice ze dne 27. 6. 1950. Národní muzeum.

Zdroj: <http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

My jsme to nevzdali. Příběhy 20. století

Viz komplexní projekty. Téma týkající se k roku 1948 jsou Únor 1948, Protikomunistický odboj, Politické procesy, Kolektivizace.

Klíčová slova: Únor 1948, 3. odboj, kolektivizace, politické procesy

<http://www.myjsmetonevzdali.cz>

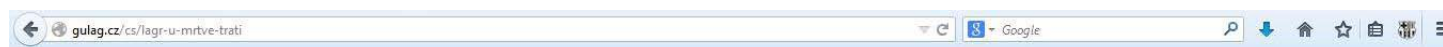
TIP: Poslechněte si projev Klementa Gottwalda pronesený dne 25. 2. 1948 na Václavském náměstí poté, co prezident republiky Edvard Beneš přijal demisi nekomunistických ministrů.

Lágr u mrtvé trati

Virtuální prohlídka tábora Gulagu na Sibiři mapuje pozůstatky nápravného tábora, jehož vězni pracovali na stavbě tzv. Mrtvé trati - transpolární železnice budované vězni Gulagu v letech 1947 - 1953. „Lágr u Mrtvé trati“ je virtuální rekonstrukcí, sestávající z důvodu nezachování některých objektů z celkem pěti různých táborů.

Klíčová slova: nápravné tábory, totalita, nesvoboda

<http://gulag.cz/cs/lagr-u-mrtve-trati>

Lágr u Mrtvé trati

Obr. 17: Náhled interaktivní homepage projektu Lágr u Mrtvé trati. Zdroj: <http://gulag.cz/cs/lagr-u-mrtve-trati>.

Zdroje k roku 1968

eSbírky 20. století

Viz komplexní projekty. K roku 1968 jsou publikovány např. střely, které v srpnu 1968 poškodily fasádu Národního muzea při okupaci vojsky Varšavské smlouvy.

<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

Obr. 18. Střely ze srpna 1968, které poškodily fasádu Národního muzea. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=124579&series=45b98d1c3d105b4cc75bbe>.

Křižovatky české a československé státnosti

Viz komplexní projekty. Část expozice věnovaná roku 1968 a Pražskému jaru prezentuje situaci konce šedesátých let v Československu. Prohlédněte si osobní věci Jana Palacha. Přehrát si můžete i záznam rozhovoru s Janem Palachem, pořizený v nemocnici 17. ledna 1969.

Klíčová slova: rok 1968, Pražské jaro, Jan Palach, emigrace, Národní památník na Vítkově

<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Obr. 19: Posmrtná maska Jana Palacha. Autor: Olbram Zoubek, 1969. Zdroj: <http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Scriptum.cz

Projekt občanského sdružení Exodus zpřístupňuje význačné tituly českých exilových a samizdatových periodik. Projekt využívá digitalizovaných knih, novin a časopisů.

Klíčová slova: rok 1968, exilová literatura, samizdat

<http://www.scriptum.cz>

TIP: Prohlížet si můžete digitalizovaná čísla řady samizdatových i exilových periodik.

Pražské jaro 1968

Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky mapoval v rámci projektu historický fenomén Pražského jara. Webové stránky obsahují dokumenty písemné i nepísemné povahy, digitalizované archiválie, dobová periodika, fotografickou sbírku Ústavu pro soudobé dějiny. Zveřejněn je také seznam obětí z řad československých občanů, usmrčených intervenujícími vojsky v období od 21. srpna do 17. prosince 1968.

Klíčová slova: rok 1968, okupace, vojska Varšavské smlouvy, Pražské jaro

<http://www.68.usd.cas.cz/cz/o-projektu.html>

Obr. 20: Ukázka nápisů na zdech z doby po intervenci vojsk Varšavské smlouvy. Zdroj: <http://www.68.usd.cas.cz/cz/datsogallery/141.html>

Stránky věnované událostem roku 1968 a 1969

Webový projekt Ústavu pro studium totalitních režimů prezentuje události roku 1968 prostřednictvím dobových fotografií z různých míst republiky, audiozáznamů, dokumentů Ministerstva vnitra a dalších materiálů. Stránky obsahují také seznam obětí okupace členěný podle jednotlivých krajů.

Klíčová slova: rok 1968, okupace, Pražské jaro, vojska Varšavské smlouvy

<http://www.ustrcr.cz/cs/srpen-1968>

Obr. 21: Ukázka dobové karikatury. Národní archiv. Zdroj: <http://www.ustrcr.cz/cs/fotogalerie-srpen-1968-karikatury-letaky>

My jsme to nevzdali. Příběhy 20. století

Viz komplexní projekty. Prezentovanými tématy vztahujícími se k roku 1968 jsou Vpád vojsk Varšavské smlouvy a Upálení Jana Palacha.

Klíčová slova: rok 1968, okupace, vojska Varšavské smlouvy, Pražské jaro, Jan Palach

<http://www.myjsmetonevzdali.cz>

TIP: Poslechněte si záznam z vysílání Československého rozhlasu ze dne 20. 1. 1969. Den po Palachově smrti vzpomínali v pořadu Československého rozhlasu na studenta jeho přátelé a spolužáci.

Jan Palach

Multimediální projekt Univerzity Karlovy přibližuje životní příběh studenta Jana Palacha, který se 16. ledna 1969 upálil na Václavském náměstí na protest proti srpnové okupaci. Zveřejněny jsou digitalizované archiválie, periodika, zvukové nahrávky, fotografie i sbírkové předměty. Partnerem projektu byla také řada pamětových institucí, mezi nimi např. Národní muzeum, Národní filmový archiv či Památník národního písemnictví.

Klíčová slova: rok 1968, okupace, vojska Varšavské smlouvy, Pražské jaro, Jan Palach

<http://janpalach.cz/>

Obr. 22: Fotografie z pohřbu Jana Palacha, 24. leden 1969. Foto: Miroslav Hucek. Zdroj: <http://janpalach.cz/cs/default/jan-palach/pohreb>

Zdroje k roku 1989

eSbírky 20. století

Viz komplexní projekty. K roku 1989 jsou publikovány např. audiozáznamy z polistopadového období či dokumenty Občanského fóra.

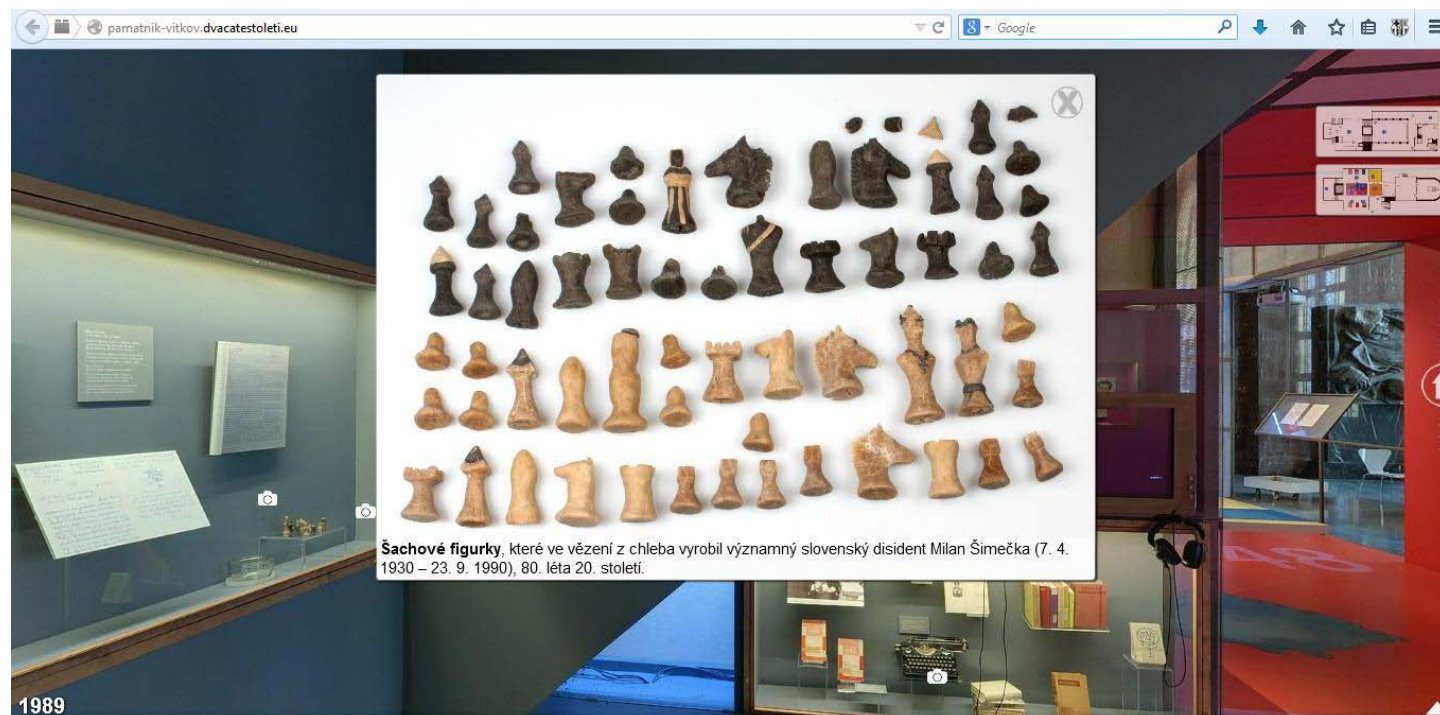
<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

TIP: Poslechněte si reportáž z Václavského náměstí z 22. listopadu 1989 či záznamy z vysílání Rádia Svobodná Evropa.

Křižovatky české a československé státnosti

Viz komplexní projekty. Poslední část expozice je věnována období normalizace a politickému vývoji směřujícímu k revolučním událostem roku 1989. Zastoupeny jsou předměty československých disidentů. Prohlédnout si můžete i projekci věnovanou prezidentu Václavu Havlovi.

Klíčová slova: rok 1989, normalizace, Sametová revoluce, Václav Havel, dissent, Občanské fórum, Národní památník na Vítkově
<http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

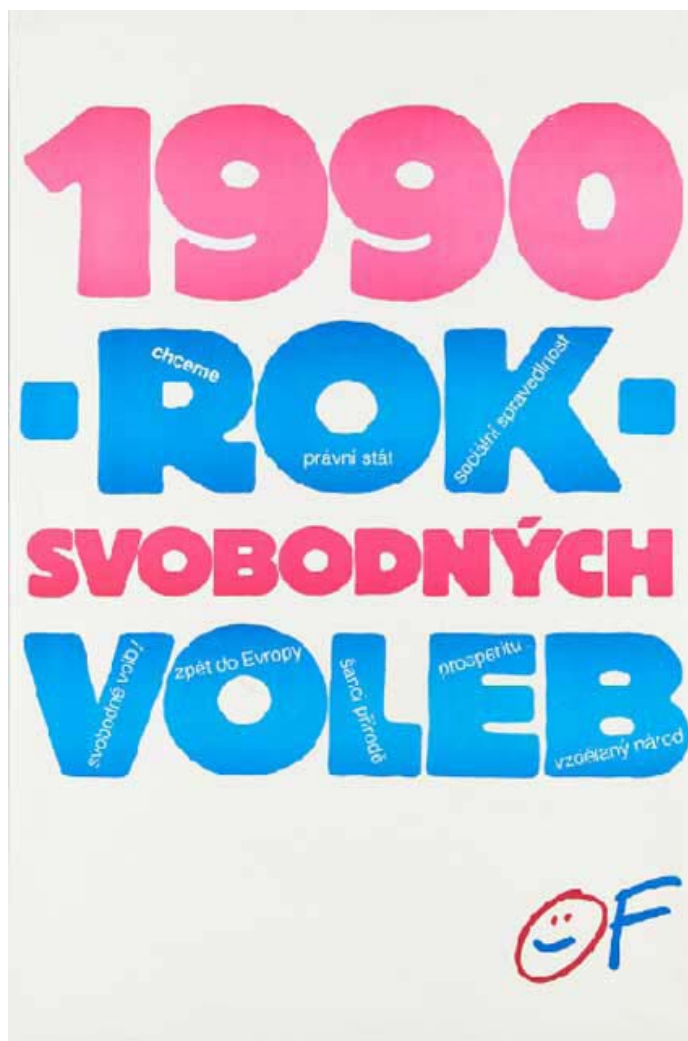
Obr. 23: Šachové figurky vyrobené z chleba slovenským disidentem Milanem Šimečkou. Národní muzeum.
Zdroj: <http://pamatnik-vitkov.dvacatestoleti.eu/>

Demokratická revoluce 1989

Stránky Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. jsou věnovány roku 1989. Poskytují návštěvníkům digitalizované dokumenty, fotografie, videa a zvukové nahrávky k přelomovému roku 1989. Zveřejněn je např. kompletní soubor dokumentů Občanského fóra či fotografie zachycující průběh demonstrací.

Klíčová slova: rok 1989, normalizace, Sametová revoluce, Občanské fórum, Václav Havel, dissent

<http://www.89.usd.cas.cz/>

Obr. 24: Ukázka revolučního plakátu. Autor neznámý. Sbírka Filipa Blažka. Zdroj: <http://www.89.usd.cas.cz/cs/revolucni-plakaty.html>

Cesta k listopadu 1989

Webová prezentace Ústavu pro studium totalitních režimů nabízí učitelům dějepisu a společenských věd metodickou podporu při výuce problematiky přechodu od komunismu k demokracii. Autoři projektu využívají zejména nehmotné sbírkové předměty – zvukové nahrávky a filmy.

Klíčová slova: rok 1989, normalizace, Sametová revoluce, Občanské fórum, Václav Havel, dissent

<http://www.ustrcr.cz/cs/cesta-k-listopadu-1989>

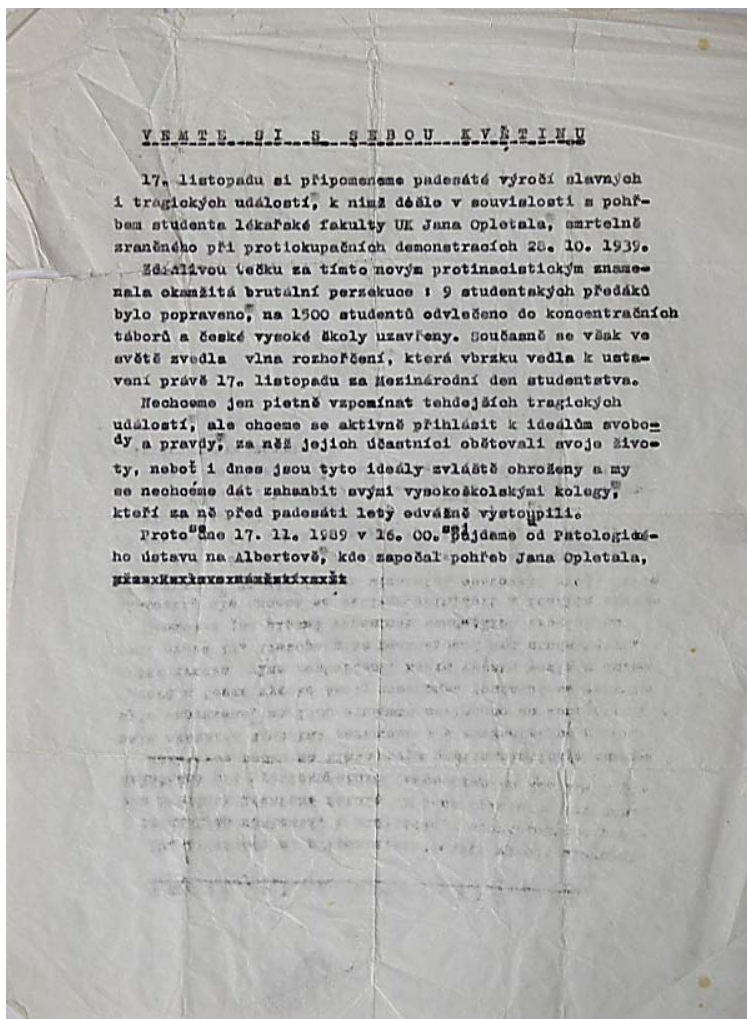
TIP: Prohlédněte si vybrané audiovizuální záznamy a využijte k práci s nimi doprovodné metodické materiály.

My jsme to nevzdali. Příběhy 20. století

Viz komplexní projekty. Prezentovanými tématy vztahujícími se k roku 1989 jsou například Pád železné opony a Sametová revoluce v Československu.

Klíčová slova: rok 1989, normalizace, Sametová revoluce, železná opona, disent

<http://www.myjsmetonevzdali.cz>

Obr. 25: Leták – pozvánka na manifestaci 17. listopadu.

Zdroj: <http://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/sametova-revoluce/sametova-revoluce-v-ceskoslovensku>

Využití online prezentace eSbírky 20. století ve výuce dějepisu

<http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

Online aplikace eSbírky 20. století je unikátní platformou pro využití digitalizovaného kulturního dědictví České republiky ve výuce dějin 20. století na základních a středních školách. Aplikace obsahuje digitalizované sbírkové předměty, jež se vztahují k období 20. století dobou a okolnostmi svého vzniku, rolí ve významných dějinných událostech či souvislostí s životy konkrétních osob (tzv. dotýkané předměty). Obsahově eSbírky 20. století vycházejí z webové aplikace eSbírky.cz, čítající k 30. 6. 2014 téměř 40 000 sbírkových předmětů z oblasti přírodních i společenských věd ze sbírek téměř 50 českých muzeí a galerií. Naproti tomu eSbírky 20. století pracují pouze s výběrem z digitalizovaných sbírek vztahujících se k dějinám dvacátého století. Usnadňují žákům a studentům orientaci v množství digitalizovaných sbírkových předmětů a umožňují badatelskou práci s tematicky řazenými sbírkovými předměty.

Cíle: Aplikace eSbírky 20. století si klade za cíl vzbudit v žácích a studentech zájem o historii prostřednictvím konkrétních předmětů a jejich osudů, podpořit badatelské aktivity žáků v oblasti regionální a rodinné historie, přiblížit dějiny 20. století prostřednictvím digitalizovaných předmětů téměř na dosah. Usnadňuje žákům a studentům orientaci v množství digitalizovaných sbírkových předmětů, umožňuje vlastní práci s předměty, tvorbu virtuálních výstav, řazení předmětů do časové osy, a tak podporuje kritické myšlení žáků.

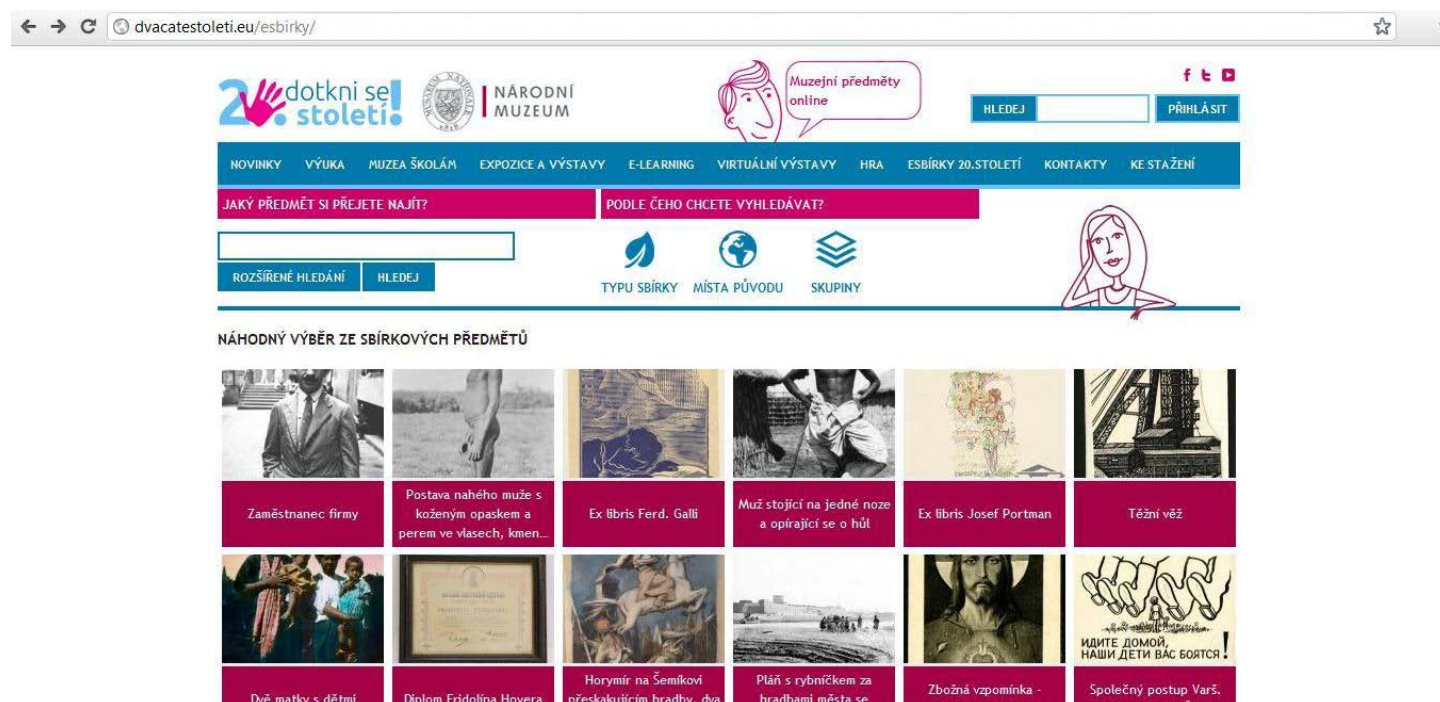
Obsah: Aplikace eSbírky 20. století obsahuje téměř 16 tisíc sbírkových předmětů. Zveřejněn je:

- Obrazový materiál v podobě fotografií trojrozměrných sbírkových předmětů.
- Obrazový materiál v podobě fotografií dvojrozměrných sbírkových předmětů.
- Zvukový materiál včetně dobových rozhlasových záznamů či hudebních nahrávek.

Digitalizované sbírkové předměty jsou členěny podle typu sbírky, místa původu a skupin, které předměty rozčleňují dle datace.

Jak pracovat s eSbírkami 20. století?

Sbírkové předměty publikované na eSbírkách 20. století jsou zveřejněny v následující struktuře: fotografie konkrétního předmětu a základní popis, sestávající z názvu (resp. označení předmětu), materiálu, techniky, jména autora (má-li předmět autora), datace, místa původu, rozměrů, zařazení do příslušné podsbírkky a názvu instituce, která má předmět ve správě. U vybraných sbírkových předmětů jsou zveřejněny i doplňkové informace zasazující předmět do příslušného dobového společenského a historického kontextu. Aplikace eSbírky 20. století tak nabízí celou řadu možností práce se zveřejněnými sbírkovými předměty.

Obr. 1: Náhled homepage eSbírek 20. století. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/>

Fulltextové vyhledávání: Fulltextové vyhledávání prohledává všechny položky záznamu o předmětu. S pomocí funkce je tak možno vyhledávat předměty související např. s konkrétními místy (státy, města) či významnými osobnostmi (Alois Rašín, T. G. Masaryk, Jan Palach a další).

Vyhledávej podle datace: U každého předmětu je zveřejněna datace, doba jeho vzniku. V rámci základního popisu je však řada předmětů zasazena do kontextu, čímž se propojuje s dalšími význačnými událostmi českých a československých dějin. Fulltextové vyhledávání podle datace nebo práce s předměty zanesenými v tzv. skupinách, vytvořených dle klíčových roků

českých a československých dějin, umožňuje aktivní práci s předměty se zdůrazněním časového hlediska. Související funkcí portálu je řazení předmětů do časové osy, herní aktivita podporující uvědomění si souvislostí a návaznosti dějinných událostí a testující a ověřující učivem získané znalosti.

Vyhledávej podle místa původu: Provenience neboli místo původu sbírkového předmětu je důležitým záznamem sbírkové evidence. Funkce vyhledávání podle místa původu umožňuje zaměřit práci s digitalizovanými sbírkovými předměty na příslušný region. Funkce je využitelná i při projektovém vyučování s důrazem na samostatnou práci studentů v oblasti regionální historie, např. v kombinaci s možností vkládat na portál související digitalizované objekty a realizovat tematické virtuální výstavy.

Pracuj s typem sbírky: Funkce umožňuje práci s typovým materiálem.

Antropologické sbírky obsahují posmrtné masky význačných českých osobností 20. století. Zastoupeni jsou představitelé společenského, uměleckého, vědeckého i politického života. Sběrka obsahuje např. pamětní masku Jana Palacha, Milana Rastislava Štefánika či T. G. Masaryka.

Archiválie zahrnují dobové dokumenty, jako např. legitimace, pasy, dobová vysvědčení, plakáty, letáky, jmenovací dekry a další. Významným je soubor plakátů a letáků, který podává svědectví o historii sportu v Československu.

Digitalizované etnologické a etnografické sbírky podávají obraz života na českém a slovenském venkově ve 20. století, ale přináší i srovnání s realitou jiných kontinentů.

Umělecké a historické sbírky umožňují vyhledávání v celé řadě tematických kategorií, jako jsou např. vlajky a prapory, předměty denní potřeby, militaria, mapy, ale také např. numismatické sbírky, prezentující proměnu dobových platidel.

Zvukové záznamy a audiozáznamy prezentují výběr zvukových dokumentů. Zveřejněn je mimo jiné zvukový archiv Rádia Svobodná Evropa.

Jak pracovat se skupinami?

Záložka skupiny obsahuje výběr předmětů řazených do skupin podle klíčových roků, k nimž se tyto předměty vztahují. Rozčleněny do skupin nejsou pouze podle datace předmětu, ale také podle věcné souvislosti s konkrétními událostmi. Skupiny tak obsahují výběr předmětů souvisejících s rokem 1918 ať již dobou svého vzniku, sepětím s významnými osobnostmi, věcnou souvislostí s událostmi vedoucími ke vzniku samostatné Československé republiky či událostmi následujícími. Skupiny usnadňují vyhledávání podle datace, neboť umožňují práci jen s předem vytipovaným souborem předmětů souvisejících s konkrétním časovým obdobím.

Vytvořte skupinu podle svých potřeb!

Registrovaný uživatel eSbírek 20. století může z předmětů publikovaných na portálu vytvořit vlastní skupinu s libovolným zaměřením a doplnit ji o vlastní digitalizované předměty. Může tak vzniknout např. skupina reflektující rok 1918 v konkrétním regionu ČR, skupina tematicky vztahovaná k proměnám místa či taková, která bude pracovat s rodinnou historií žáků a studentů konkrétní třídy. Tuto skupinu je následně možné využívat ve výuce.

Platforma eSbírky 20. století a muzejní kufříky

Vypůjčte si některý z pěti chronologicky zaměřených muzejních kufříků, které prostřednictvím kopií a faksimilií sbírkových předmětů přibližují žákům a studentům události minulého století doslova na dosah. Předměty z muzejních kufříků jsou publikovány i na eSbírkách 20. století. Hledejte související předměty, objevujte nové souvislosti a analogie.

Vytvářejte vlastní 2D a 3D virtuální výstavy

Portál dvacatestoletí.eu umožňuje registrovaným uživatelům vytvořit vlastní virtuální 2D nebo 3D výstavu. Pro tvorbu 3D výstav je k dispozici 11 výstavních prostor k libovolnému výběru (včetně např. prostor Národního muzea). Pod administrací pedagoga mají žáci možnost vkládat digitální záznamy předmětů a vytvořit vlastní výstavu včetně popisků k jednotlivým předmětům a doprovodných textových panelů jako na skutečné výstavě. 3D virtuální výstavy jsou dimenzovány na vystavení 12 předmětů, po schválení výstavy pedagogem je výstava publikována na webu. Díky tvorbě virtuální výstavy si žáci a studenti uvědomí význam příběhu předmětu, vypovídací hodnotu předmětu, vyzkouší si badatelskou práci s předměty. Příprava virtuální výstavy může být završením jejich vlastního badatelského projektu.

Muzejní kufřík k roku 1938. Zdroj: Národní muzeum.

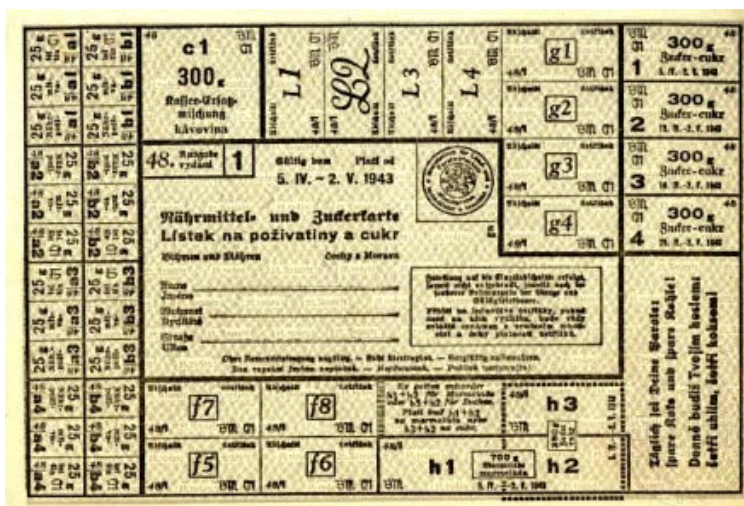
Konkrétní tipy

Vyučujete vznik Československa? Najděte a prostudujte se žáky digitalizovaný první zákon Československé republiky, napsaný Aloisem Rašínem, či žertovné parte o skonu rakousko-uherské monarchie.

Obr. 3: Žertovné parte o skonu rakousko-uherské monarchie z 28. 10. 1918. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=3514613&series=321605cd63ab64d48b41cd>

Věnujete svou hodinu tématu mobilizace v roce 1938? Podívejte se na fotografii československých vojáků z roku 1938, mapu Československa z 11. 11. 1938 či ukázky pro-
tektorátních platidel a přidělových lístků.

Obr. 4: Lístek na poživatiny a cukr. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=3676262&series=847337a1a9d0ed8997e62e>

Probíráte rok 1945 a osvobození Československa? Prohlédněte si dobové fotografie zachycující květnové události v Praze, Brně či např. Ostravě.

Obr. 5: Odstraňování německých nápisů v Praze. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=150846&series=39b83d9fc8dd252359dd1a>

Vyučujete rok 1968, Pražské jaro a události kolem upálení Jana Palacha? Poslechněte si záznamy z archivu Rádía Svobodná Evropa. Podívejte se také na sovětské střely, které 21. srpna 1968 poškodily fasádu Národního muzea. Stopy po střelách jsou na fasádě patrné dodnes.

Obr. 6: Střely ze srpna 1968, které poškodily fasádu Národního muzea. Národní muzeum. Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=124579&series=45b98d1c3d105b4cc75b8e>

Čeká Vás hodina věnovaná Sametové revoluci? Na eSbírkách 20. století si můžete prohlédnout např. odznak Občanského fóra či poslechnout audiozáznamy z polistopadového vysílání Rádía Svobodná Evropa.

Obr. 7: Ukázka revolučních propagačních předmětů. Národní muzeum.
Zdroj: <http://dvacatestoleti.eu/esbirky/detail/?id=3951720&series=cf7d0aa390e88fa54ffbf>